

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII ȘI INOVĂRII

PROGRAME ȘCOLARE

LIMBA ȘI LITERATURA MAGHIARĂ PENTRU ELEVII CARE FRECVENTEAZĂ CLASELE CU PREDARE ÎN LIMBA ROMÂNĂ SAU TRĂIESC ÎN DOUĂ CULTURI MINORITARE

CLASELE I – A IV-A

Aprobate prin ordin al ministrului

Nr. 5098./09.09.2009

București, 2009

NOTĂ DE PREZENTARE

Scopul studierii limbii materne în perioada școlarității obligatorii este acela de a forma o personalitate cu o cultură comunicațională și literară de bază, capabilă să comunice cu semenii, să înțeleagă lumea, să-și utilizeze în mod eficient și creativ capacitățile, să fie sensibil la frumosul creat de natură și la cel creat de om.

Astfel, programele de *Limba și literatura maghiară* pentru învățământul primar și gimnazial propun un model comunicativ-funcțional, la nivelul studierii limbii și literaturii materne. Acest model presupune dezvoltarea integrală a capacităților de receptare și de exprimare orală, respectiv de receptare a mesajului scris și de exprimare scrisă.

În mod concret, dezvoltarea competențelor de comunicare se realizează prin familiarizarea elevilor cu situații diverse de comunicare orală și scrisă, cu texte literare și non-literare adecvate vârstei.

În sensul celor arătate mai sus, principiile de bază ale prezentei programe școlare sunt:

- relevarea obiectivelor ținând cont de capacitățile pe care le pot dobândi elevii (receptarea mesajului oral, exprimare orală, receptarea mesajului scris și exprimare scrisă);
- formarea de capacități proprii pentru folosirea limbii materne în contexte concrete de comunicare;
- prezentarea comunicării în calitatea sa de competență umană fundamentală;
- reechilibrarea ponderii acordate exprimării orale față de cea scrisă;
- propunerea unor conținuturi care țin seama de particularitățile de vârstă ale elevilor.

Obiectivele proiectate pentru învățământul gimnazial urmăresc formarea unui sistem de valori coerent, în vederea orientării comportamentului și carierei viitorului absolvent.

Recomandări privind aplicarea programei și evaluarea elevilor

- **În proiectarea didactică** (realizarea planificărilor calendaristice, selectarea și detalierea unităților de învățare, elaborarea probelor de evaluare formativă și sumativă) **cadrele didactice vor avea drept reper principal prevederile programei școlare**, atât în ceea ce privește obiectivele de referință, cât și conținuturile învățării.
- **Planificările calendaristice vor fi structurate pe unități de învățare și vor fi elaborate pentru întreg anul școlar**, pentru a se avea o imagine de ansamblu asupra realizării curriculumului pe întreg anul.
- Stabilirea obiectivelor de referință care vor fi vizate și a conținuturilor care vor fi parcurse în fiecare semestru este la latitudinea profesorului, care **va urmări constant atingerea de către elevi, până la finele anului școlar, a tuturor obiectivelor de referință prevăzute de programă, la un nivel satisfăcător.**
- **Corelarea obiectivelor de referință cu conținuturile învățării** recomandate în programa școlară va fi realizată de către profesor, în procesul de proiectare didactică.
- **Pentru organizarea eficientă a timpului alocat învățării în clasă și pentru evitarea suprasolicitării elevilor:**
 - în activitatea de învățare-predare vor fi folosite **metode comunicative, tehnici interactive și activități centrate pe elev;**
 - **temele pentru acasă** vor fi stabilite astfel încât timpul necesar elevului pentru rezolvarea lor **să nu depășească timpul de lucru efectiv consumat de elevi pe parcursul orei de curs** (se va avea în vedere timpul cât elevii lucrează **efectiv** la rezolvarea a diverse sarcini de învățare/ de lucru pe parcursul orei).
- **Instrumentele și probele de evaluare** vor fi elaborate în strictă corelare cu obiectivele de referință și conținuturile din programa școlară.

NOTĂ:

Manualul școlar este unul dintre instrumentele didactice utilizate în procesul de predare-învățare-evaluare. În consecință, conținutul acestuia va fi valorificat în funcție de cerințele formulate în programa școlară și va fi adaptat de către profesor nevoilor clasei/grupului de elevi.

În situația în care nivelul clasei de elevi și interesele de învățare ale acestora permit și abordarea unor conținuturi și aplicații din manual care nu se regăsesc în ceea ce programa școlară ca fiind obligatoriu, **profesorul va evidenția în planificare caracterul lor facultativ și nu le va include în probele de evaluare sumativă.**

MÓDSZERTANI ALAPVETÉS

A magyar nyelv tanításának a célja a román tannyelvű oktatásban egy olyan személyiség alakítása, amely képes magyar nyelven kommunikálni, rendelkezik a magyar irodalmi és kommunikációs műveltség alapjaival, hatékonyan és kreatívan alkalmazza képességeit.

Ennek megfelelően a *Magyar nyelv és irodalom* (román tannyelvű osztályokban tanuló diákoknak) tanterv a funkcionális nyelvszemléletet érvényesíti. A funkcionalitás szűkebb értelemben nyelvhasználat-központúságot jelent, azt, hogy az iskolában a nyelvi eszközök beszédben, írásos közlésben betöltött szerepét tanulják a gyermekek. A funkcionalitás tágabb értelemben a nyelvi eszközök beépítettségét, egymástól való függését jelenti. Mindezek mellett a funkcionális szemléletmód abban is kifejeződik, hogy a magyar nyelvi nevelés elsődleges feladata a kommunikációs képességek fejlesztése. Tehát minden nyelvi megnyilatkozással arra szoktatjuk a tanulókat, hogy a rendelkezésükre álló nyelvi eszközökből a kifejezendő gondolattartalmakhoz, a közlés-helyzethez és a kommunikációs partnerhez alkalmazkodva válogassanak.

A magyar nyelv oktatása összhangban van a különböző tantárgyak tanulás során szerzett tudással. A magyar nyelv oktatásában érvényesülnie kell a kontrasztív szemléletnek (reflektálva a diák román nyelvi tudására).

Mindezt a tanterv úgy érvényesíti, hogy a kommunikációs képességek fejlesztése során a tanulókat változatos szóbeli és írásbeli kommunikációs helyzetekhez, irodalmi és nem irodalmi szövegek értelmezéséhez szoktatjuk.

Mindezek értelmében a *Magyar nyelv és irodalom* (román tannyelvű osztályokban tanuló diákoknak) tantervének az alapelvei a következők:

- A magyar nyelvhasználat képességének fejlesztése konkrét kommunikációs helyzetekben
- A nyelv funkcionális alkalmazásának érvényesítése az elméleti grammatikai tudással szemben
- A szóbeli és írásbeli kifejezőképesség megfelelő arányú fejlesztése
- Az életkori sajátosságoknak megfelelő tartalmak választása

A tanterv alkalmazására és a tanulók értékelésére vonatkozó ajánlások

- A tanuló nyelvismeret szintjének meghatározása a bemeneti követelmények alapján történik, ennek alapján szervezhetőek meg a csoportok/osztályok. (Amennyiben ez nem lehetséges, az osztályok/csoportok-on belül a differenciált oktatás módszereit kell alkalmazni.) Egy csoportba/osztályba különböző korú, de hasonló/azonos nyelvismeret szintű diákok sorolhatók.
- A szinteket nem szükséges feltétlenül tanévhez vagy korosztályhoz kötni.
- Az első osztályos gyereket még nem tanítjuk magyarul írni és olvasni.
- Az egyéni tervezés során (kalendárisztikus tervek, tanulási egységek tervezése, folyamatos és szummatív értékelési kérdések és feladatok) a pedagógusoknak a **tanterv előírásait** kell figyelembe venniük mind a részletes követelményekre, mind pedig a tartalmakra vonatkozóan

- A kalendarisztikus terveknek az **egész tanévet** át kell fogniuk, hogy a tanár a tanterv megvalósítására vonatkozóan átfogó képet kapjon
- A **félévenkénti** részletes követelményeket és tartalmakat, azok sorrendjét a tanár szabadon választhatja meg, de folyamatosan követnie kell, hogy a **szint végéig** minden részletes követelményt **kielégítő** szinten elérjen
- A részletes követelmények és a tartalmak **összehangolását** a tanár valósítja meg az egyéni tervezés során
- A tanulók túlterhelésének elkerülése és a tanítási óra minél hatékonyabb kihasználása érdekében a tanárok vegyék figyelembe a következőket:
 - A tanítás-tanulás során alkalmazzanak a kommunikációs módszerek mellett **interaktív** és más **tanulóközpontú** módszereket
 - A **házi feladatot** úgy válasszák meg, hogy az elvégzésére fordított idő ne haladja meg az órai feladatvégzés idejét (az órán konkrétan feladatok elvégzésére fordított időt kell figyelembe venni)
- Az **értékelés/felmérés** eszközeit, kérdéseit és feladatait (itemeket) a részletes követelmények és tartalmak szigorú betartásával kell elkészíteni

MEGJEGYZÉS

A tankönyv egyike a tanítás – tanulás – értékelés során használt taneszközöknek. **A tanárnak tehát a tankönyv tartalmát a tanterv követelményeinek megfelelően kell alkalmaznia és az osztály/tanulócsoport igényeihez kell igazítania.**

Amennyiben az osztály/csoport színvonala és a tanulók szükségletei megengedik, hogy olyan tankönyvi tartalmakat is feldolgozzon, amelyek nem szerepelnek a tantervben kötelezően előírtak között, a tanár a tervében megjegyzi, hogy ezek fakultatív jellegűek, és a szummatív értékelés tárgyát nem képezhetik.

A tantervi követelmények megvalósítása érdekében a tanár óráján bármilyen általa alkalmasnak ítélt tankönyvet, szöveggyűjteményt, feladatgyűjteményt használhat.

ÁLTALÁNOS FEJLESZTÉSI KÖVETELMÉNYEK

- 1. A szóbeli közlés megértése**
- 2. A szóbeli kifejezőképesség fejlesztése**
- 3. A szövegolvasás képességének fejlesztése**
- 4. Írásbeli kifejezőképesség (fogalmazás) fejlesztése**
- 5. A saját kulturális értékek ápolása**

Ajánlott tanterv a kezdő szint számára

I. A szóbeli közlés megértése

Kompetenciák	Tartalmak
1.1.a nem verbális kommunikációs jelzések megértése; a szóbeli közlés globális jelentésének megértése	A kommunikációs képesség fejlesztése: <ul style="list-style-type: none"> – különböző beszédhelyzetek felismerése – gesztusok, arckifejezések, tekintet és különböző testmozdulatok felfedezése, megértése és alkalmazása – párbeszéd megfigyelése, megértése a szóbeli közlés román nyelvre való fordítása
1.2.a kommunikációs célhoz igazodó szavak mondatok, rövid szövegek megértése,	A kommunikációs képesség fejlesztése: <ul style="list-style-type: none"> – szövegértés kifejezése rajz, pantomim által – gyakorlatok azonos jelentésmezőbe tartozó szavak megismerésére – mondat szerkesztés megadott szempont szerint (szórend, kérdések alapján) – nyelvtani hibák felismerése kiegészítő kérdések segítségével; ejtéshibák, szórendi hibák javítását szolgáló gyakorlatok, hosszú és rövid hangok helyes ejtése, hanglejtés)
1.3.a mondatnál kisebb nyelvi egységek érzékelése, a szó szerkezetek, szóösszetételek, szerkesztett szavak (szótó + toldalék) felismerése	Az írott nyelv: nyelvtani ismeretek <ul style="list-style-type: none"> – hiányos szó szerkezetek/mondatok kiegészítése kérdések alapján (Hol? Mit? Mikor?) – szó szerkezetek, állandósult szókapcsolatok felismerése, értése – tőszavak és toldalékos szavak megkülönböztetése játékos gyakorlatokkal – témához kötött szavak, szókapcsolatok gyűjtése szavak jelentéstartalmának megváltoztatása hangok, illetve szótagok kicserélésével
1.4 a konkrét kommunikációs helyzetek követése és azokban való aktív részvétel	Szóbeli kommunikáció: <ul style="list-style-type: none"> – párbeszéd – szerepjátékok, csoportjátékok megadott témával – önálló véleményalkotás

2. A szóbeli kifejezőképesség

Kompetenciák	Tartalmak
2.1.a mondat kisebb nyelvi egységeinek, a szó szerkezetek, szóösszetételek, szerkesztett szavak (szótó + toldalék), alkalmazása a beszédben, a köznyelvi kiejtéskövetése, a helyi nyelvváltozatot ismerete	Szóbeli kommunikáció és írott nyelv: <ul style="list-style-type: none"> – hiányos szó szerkezetek/mondatok kiegészítése kérdések alapján (Hol? Mit? Mikor?) – szó szerkezetek, állandósult szókapcsolatok felismerése, értése – tőszavak és toldalékos szavak megkülönböztetése játékos gyakorlatokkal – témához kötött szavak, szókapcsolatok gyűjtése – közös mondat- és szövegalkotás az azonos fonetikai értékű hangokkal – közös mondat- és szövegalkotás a sajátos jelölésű betűkkel – szavak jelentéstartalmának megváltoztatása hangok, illetve szótagok kicserélésével – beszédképesség-fejlesztő és beszédtechnikai gyakorlatok (beszédlégzés, hangképzés, hangerő, hanglejtés, hangszín, beszédritmus) – népi gyermekjátékok, mondókák tanulása, nyelvtörők gyakorlása, versmondás

Kompetenciák	Tartalmak
2.2. új szavak beépítése az aktív szókincsbe	Szóbeli kommunikáció: <ul style="list-style-type: none"> – a szókincs aktivizálására alkalmas gyakorlatok (gyűjtés, helyettesítés, kiegészítés, fordítás, körülírás, kép és szó társítása) – önálló mondatalkotás a megismert szavakkal
2.3 rövid szöveg alkotása meghatározott beszédhelyzetekben a köznyelvi és a saját nyelvi változatban	Szóbeli kommunikáció és írott nyelv: <ul style="list-style-type: none"> – köszönés, bemutatkozás, kérés, tudakozás, társas beszédhelyzetekben való részvétel, dramatizálás – párbeszéd folytatása és befejezése különböző beszédhelyzetekben
2.4. egyszerű szövegek alkotása megadott téma alapján	Szóbeli kommunikáció és írott nyelv: <ul style="list-style-type: none"> – hiányos mondatok kiegészítése megadott szóhalmazból, kérdések segítségével – képek, képsorok alapján rövid szóbeli szövegalkotási gyakorlatok – mondatok bővítése kiegészítő kérdések segítségével – tárgyak, élőlények bemutatása – szerepjátékok, dramatizálás, mesék megjelenítése

3. A szövegolvasás

Kompetenciák	Tartalmak
3.1. a magyar nyelv jelrendszerének elsajátítása	Szóbeli kommunikáció és írott nyelv: <ul style="list-style-type: none"> – a magyar és a román nyelv beszédhangjainak és betűinek összehasonlítása, a kiejtési és jelölési hasonlóságok, különbségek felfedezése – hangok és betűk megfeleltetése – a magyar ábécé betűinek csoportosítása: egyjegyűek, kétjegyűek, háromjegyűek – a betűk csoportosítása: <ul style="list-style-type: none"> – azonos fonetikai értékűek: b, d, f, g, h, i, k, l, m, n, o, p, r, t, u, v, z – sajátos jelölésű betűk: a, á, c, cs, dz, dzs, e, é, gy, í, j, ly, ny, o, ö, ő, s, sz, ty, ú, ü, ű, zs
3.2. szavak, szószerkezetek, mondatok, rövid szövegek olvasása és értése	Olvasási készség fejlesztése: <ul style="list-style-type: none"> – szövegértés kifejezése rajz, pantomim által – szóalkotás, szójátékok a tanult betűkkel – közös mondat- és szövegolvasás az azonos fonetikai értékű és jelölésű betűkkel - közös mondat- és szövegolvasás a sajátos jelölésű betűkkel - kijelentő, kérdő, felkiáltó, felszólító mondat hanglejtésének gyakorlása – olvasási gyakorlatok (szerepolvasás, láncolvasás) – ismert szöveg olvasása, figyelemmel követve az írásjeleket – hangos olvasás az olvasási hibák javításával – olvasási gyakorlatok a tanuló saját nyelvi szintjének és érdeklődésének megfelelő szövegekkel

4. Írásbeli kifejezőképesség (fogalmazás)

Kompetenciák	Tartalmak
--------------	-----------

Kompetenciák	Tartalmak
4.1. a magyar nyelv jelrendszerének elsajátítása, szavak, szó szerkezetek, mondatok, rövid szövegek alkotása	<p>Szóbeli kommunikáció és írott nyelv:</p> <ul style="list-style-type: none"> – a magyar és a román nyelv beszédhangjainak és betűinek összehasonlítása, a kiejtési és jelölési hasonlóságok, különbségek felfedezése és írásban való alkalmazása – hangok és betűk megfeleltetése – a magyar ábécé betűinek csoportosítása: egyjegyűek, kétjegyűek, háromjegyűek. – a betűk csoportosítása: <ul style="list-style-type: none"> – a román nyelvvel azonos fonetikai értékűek: b, d, f, g, h, i, k, l, m, n, o, p, r, t, u, v, z. – a magyar nyelv sajátos jelölésű betűi: a, á, c, cs, dz, dzs, e, é, gy, í, j, ly, ny, o, ö, ő, s, sz, ty, ú, ü, ű, zs. – szóalkotás, szójátékok a tanult betűkkel – közös mondat- és szövegalkotás az azonos fonetikai értékű és jelölésű betűkkel.
4.2. betűket, szótagokat, szavakat, mondatokat helyes írása, a helyesírási ismeretek alkalmazása	<p>Szóbeli kommunikáció és írott nyelv:</p> <ul style="list-style-type: none"> – kiejtési és írásgyakorlatok (hangos és némaolvasás, másolás, diktálás látási, hallási megfigyelés, majd csak hallási megfigyelés alapján) – betűk, szótagok, szavak írása önjavítással, összehasonlítva megadott mintával – szótag-, szó-, mondatkiegészítési gyakorlatok – írásgyakorlatok (másolás, átírás, tollbamondás, pl. j-ly helyes használata, szóvégi magánhangzók, toldalékok helyes használata és írása) – mondatokban, rövid szövegben a hiányzó írásjelek pótlása – több írásjelet tartalmazó szövegek másolása, átírása, tollbamondás – mondatalkotás, többféle írásjelet tartalmazó rövid szöveg szerkesztése – a magánhangzók és mássalhangzók kiejtésében rejlő különbségek megfigyeltetése. A két szakszó értelmezése és elsajátíttatása
4.3. rövid terjedelmű szövegek alkotása	<p>Szóbeli kommunikáció és írott nyelv:</p> <ul style="list-style-type: none"> – hiányos mondatok kiegészítése megadott szóhalmazból, kérdések segítségével – rövid írásbeli szövegalkotási gyakorlatok képek, képsorok alapján – mondatok bővítése kiegészítő kérdések segítségével – Személyek, tárgyak, állatok leírása megfigyelés alapján

5. A saját kulturális értékek ápolása

Kompetenciák	Tartalmak
5.1. a magyar nyelv tudatos használata, a nyelvi identitás őrzése, a magyar nyelv kommunikációs értékének ismerete	<p>Szóbeli kommunikáció és írott nyelv:</p> <ul style="list-style-type: none"> – diáklap szerkesztése – versenyeken való részvétel – csoporttársakkal való anyanyelvi kommunikációs gyakorlatok – a magyar nyelv kommunikációs értékeinek összevetése a román nyelvvel – rendszeres kommunikáció a tömbmagyarságban élőkkel (levelezés, tábor, kirándulás, partnerkapcsolat, verseny stb.)
5.2. a helyi és nemzeti kulturális értékek ismerete és ápolása	<p>Szóbeli kommunikáció és írott nyelv:</p> <ul style="list-style-type: none"> – néprajzi gyűjtések megismerése, folklórszövegek tanulása – saját néprajzi gyűjtés

TANULÁSI TARTALMAK

1. Olvasási készség fejlesztése

1. A könyv

- Szövegek műfaja, szövegtípusok: párbeszéd, leíró, ismeretközlő, elbeszélő szövegek, mesék, lírai alkotások, népdalok, vallásos szövegek
- Egyszerű szövegek olvasása (legtöbb 50-75 szót tartalmazó szöveg)
- Szereplők felismerése, leírása
- A szövegtartalom globális megértése

2. Kommunikációs képesség fejlesztése

2.1 Szóbeli kommunikáció

- Közlés – igazodás a köznyelvi kiejtés normáihoz és a saját nyelvi változat használata
- Gondolatok, érzelmek kifejezése
- A párbeszéd – beszélgetés két vagy több személy között

- párbeszéd, folytatása

- párbeszéd konkrét helyzetekben

- Rövid szövegek (legtöbb 50-75 szót tartalmazó szöveg) utánmondása, reprodukálása és alkotása, versmondás
- A kommunikációs szempontnak megfelelő, helyes mondatok alkotása
- Az új szavak megismerése és beépítése az aktív szókincsbe

Megnyilvánulási formák:

- köszönés, bemutatkozás, személyleírás, kérés, tudakozódás
- kérdés, válaszadás, párbeszéd
- kezdeményezés, csoportos beszélgetés
- véleménynyilvánítás
- történetmondás/mesélés képek, képsorok alapján

2.2 Az írott nyelv

- Az írás elhelyezése a lapon (keltezés, cím, szerző, bekezdések, szóköz betartása)
- Kijelentő, kérdő, felkiáltó mondatok, rövid szövegek alkotása
- A hangok időtartamának helyes jelölése a szavakban, szóvégeken, a szóvégi magánhangzók helyes jelölése (-o, -ó, -ö, -ő, -u, -ú, -ü, -ű)
- A névszók helyesírása- főnév, melléknév, számnév, személyes névmás, névelő, névutó, kötőszó
- A tárgyrag, birtokjel helyes írása
- A -ból, -ből, -ról, -ről, -tól, -től, -ba, -be, -ban, -ben, -ja, -je, -val, -vel, -va, -ve helyes alkalmazása és írása
- A jelen idő. Az ige helyesírása
- A j-ly helyes használata
- Írásjelek használata: pont, vessző, kérdőjel, felkiáltójel, párbeszéd jele

Megvalósítási módok:

- Tollbamondás
- rövid terjedelmű szöveg alkotása képek/képsorok, kérdések segítségével
- mondatalkotási gyakorlatok

Javasolt tartalmak, művelődési anyag

1. A gyermek közvetlen környezete és tágabb környezete (én, család, otthoni környezet, iskola, falu- város, szülőföld, közlekedés, színek, számok, óra, testrészecskék, mesterségek, stb.)
2. Népköltészeti alkotások (népmese, népmonda, népdal, mondóka, szólások, közmondások, találós kérdések, népszokások, ünnepeink)
3. Az évszakok és a velük kapcsolatos tevékenységek

